

عنوان اثر: جامعه‌شناسی تالکوت پارسنز
مؤلف / مترجم: گی روشه / عبدالحسین نیک‌گهر
ناشر / سال نشر: تبیان / ۱۳۷۶

معرفی، نقد و بررسی

این اثر برای اولین بار در سال ۱۳۵۶ ترجمه شده است. اما به‌خاطر از بین رفتن نسخه دست‌نویس ترجمه و متن اصلی کتاب که برای چاپ در اختیار ویراستار قرار گرفته، به مرحله چاپ نرسیده است و مجدداً مترجم محترم در سال ۱۳۷۵ برای بار دوم ترجمه کرده است.

کتاب با یک فصل مقدماتی به نام «نظریه‌پرداز درمان‌ناپذیر جامعه‌شناسی آمریکایی» برگرفته از توصیف پارسونز درباره خودش آغاز می‌شود که نویسنده در آن زندگی علمی و دانشگاهی پارسونز را مرور کرده و ضمن معرفی ویژگی‌های جامعه‌شناسی آمریکایی در فاصله دو جنگ جهانی، مسیر تکوینی اندیشه و آثار پارسونز را ترسیم می‌کند. سپس، طی چند فصل، مهم‌ترین بخش‌های نظریه پارسونز مطرح می‌شود. ابتدا مهم‌ترین دستاورد نظریه وی (نظریه کنش) و سپس، مصداق‌ها و بخش‌هایی از نظریه وی طی فصل‌های سوم، چهارم و پنجم مطرح می‌شود و سپس، نوبت کارهای تجربی (فصل ششم) و در بخش‌هایی (فصل هفتم) به جمع‌بندی و ارزیابی انتقادی آثار وی اختصاص یافته است. سایر آثار مشابه:

جورج ریتزر / محسن ثلاثی

غلام‌عباس توسلی

یان کرایب / عباس مخبر

نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر

نظریه‌های جامعه‌شناسی

نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس

این اثر مشابهی در فارسی، ندارد، به این معنا که یک کتاب کامل برای تشریح زندگی، آثار، افکار و جنبه‌های مثبت و منفی میراث پارسونز آن هم به این جامعیت وجود ندارد. تنها در بعضی منابع نظریه‌ها و مکاتب جامعه‌شناسی دربارهٔ پارسونز و کارکردگرایی ساختاری سخن گفته شده است، مانند کتاب‌های ذکر شده؛ اما از نظر شیوهٔ کار، به خصوص در فارسی می‌توان به جامعه‌شناسی ماکس وبر اثر ژولین فروند از همین مترجم اشاره کرد که در عین فشردگی مرور نسبتاً جامعی بر اندیشه‌های جامعه‌شناختی ماکس وبر انجام شده است.

بررسی شکلی

فهم و بیان اندیشهٔ پیچیدهٔ پارسونز به اذعان بسیاری از صاحب‌نظران بسیار دشوار است. به طوری که مانع ترجمهٔ آثار پارسونز به سهولت و در زمان مناسب به زبان‌های دیگر، از جمله فارسی شده است. اما، نویسندهٔ آن (گی روشه) این اثر را بسیار خوب فهمیده و نگاشته است. به این ترتیب، در متن اصلی، کار روان و رسا بوده است. این خصوصیت در متن ترجمه با کوشش، دقت‌نظر، دانش مناسب و هنرمندی مترجم محترم به طرز تحسین‌برانگیزی منعکس شده و متن ترجمه شده، حقیقتاً در اکثر قریب به اتفاق موارد، روان و رسا از کار درآمده است. در مواردی، متن نه تنها روان و رسا، بلکه بسیار زیبا و گیرا است. در عین حال، گاهی به عباراتی که می‌توانسته است روان‌تر و درست‌تر ترجمه شود، برمی‌خوریم.

مانند: صفحهٔ ۱۶ و ۱۷، پاراگراف آخر: «بنابراین، جامعه‌شناسی پارسونز نماد تناقض است. آرای او در عین اینکه هم متعلق به جامعه‌شناسی امریکایی است و هم در آن به مدتی طولانی، چونان جسم خارجی تلقی شده است. هم آن را به شدت زیر تأثیر قرار داده و هم موضوع انتقادهای بسیار بوده است، هم مدعی‌عام‌ترین و انتزاعی‌ترین صورت معرفت‌شناختی است، هم متهم به این که چیزی جز انعکاس جامعهٔ امریکایی و ایدئولوژی‌اش نیست»؛

صفحهٔ ۲۳، پاراگراف اول: «اشتغالات ذهنی دانشگاهی مانع آن نشد که پارسونز آثار قلمی متعددی منتشر نکند».

جامعه‌شناسی تالکوت پارسنز ۳۱۷

میزان رعایت قواعد ویرایش و نگارش در حد مطلوبی است. اگر چه، در مواردی به برخی نقاط ضعف و کاستی‌هایی نظیر: استفاده همزمان از علامت «،» یا «.» و حرف عطف «و»؛ عدم استفاده از علامت «،» در مواقع لازم؛ غلط حروف نگاری؛ عدم رعایت فاصله مناسب بین کلمات برمی‌خوریم که می‌تواند در یک ویرایش ادبی و تخصصی مرتفع شود.

نمونه‌ای از کاربرد علامت «،» و «.» و حرف عطف «و»

- صفحه ۱۷، سطر اول و دوم: «است، و»؛ پاراگراف آخر، سطر هفتم: «بزرگ شد. و»

- صفحه ۲۳، سطر اول: «برقرار کرد، و»

- صفحه ۷۳، پاراگراف آخر، سطر دوم: «می‌کنند، و»

نمونه‌ای از اشتباه حروف نگاری

- صفحه ۱۱، پاراگراف دوم، خواندن، به اشتباه خوانندگان تایپ شده است؛

عدم استفاده از علامت «،» در مواقع لازم

- صفحه ۱۹، سطر دوم: بعد از کلمه «نهاد»

- صفحه ۲۱، پاراگراف اول، سطر آخر: بعد از کلمه «پیش گیرد»

- صفحه ۲۲، سطر سوم: بعد از کلمه «آموزشی»

- صفحه ۲۳، پاراگراف دوم، سطر دهم: بعد از کلمه «تجربه‌ها» و...

عدم رعایت فاصله مناسب بین کلمات

- صفحه ۱۵، سطر سوم: «ازاین»؛ سطر هفتم: «درجامعه‌شناسی»

- صفحه ۱۶، سطر نهم: «بالین»؛ سطر دهم: «باجامعه‌شناسی»؛ پاراگراف

آخر، سطر اول: «بنابراین، جامعه‌شناسی»

- صفحه ۱۷، پاراگراف آخر، سطر اول: «درایالت»

- صفحه ۲۱، پاراگراف آخر، سطر دوم و سوم: «ازاین» و «دراین»

- صفحه ۵۳، پاراگراف اول، سطر آخر: «وانگیزه» پاراگراف آخر، سطر

آخر: «ازارتباط»

- صفحه ۲۳۴، پاراگراف اول، سطر دوم، «رامی‌توان»

حروف‌نگاری در حد مطلوب (با توجه به زمان انتشار اثر) ولی صفحه‌آرایی به‌خاطر کمی حاشیه‌ها در حد متوسط است. کتاب از حیث نوع کاغذ، صحافی و قطع وضعیت خوبی دارد و طرح روی جلد آن هم معرف انتشارات در پس‌زمینه و تصویری از چهرهٔ پارسونز در درون آن است که در مجموع قابل قبول می‌باشد. اما برخی از معادل‌های لاتین در داخل متن و بعضی دیگر در پاورقی ذکر شده‌اند که باید، یکدست شود.

از آنجایی که این اثر به صورت کتاب درسی و مختص هیچ درس خاصی نوشته نشده است، از تناسب حجم با تعداد واحد نمی‌توان سخن گفت. حجم حدود ۳۰۰ صفحه‌ای کتاب با توجه به رسالت محتوایی آن بسیار خوب از کار درآمده است و استفاده از آن را به عنوان منبع کمکی یا مرجع، به‌خصوص در دورهٔ تحصیلات تکمیلی آسان‌تر می‌سازد.

بررسی محتوایی

با توجه به دانش وسیع، تتبع مثال زدنی و دقت تحسین‌برانگیز گی‌روشه در فهم و بیان پیچیدگی‌های اندیشهٔ پارسونز تبیین مفاهیم و مقاصد نظری وی و بررسی مناقشاتی که پیرامون کار او وجود داشته است، مفاهیم و اصطلاحات تخصصی پارسونز در این اثر به بهترین شکل طرح، بررسی و استفاده شده‌اند.

مترجم محترم در حد بسیار خوب کار معادل‌سازی یا استفاده از معادل‌های معمول و رایج برای انتقال مفاهیم را انجام داده است. در مورد اصطلاح «اجتماع جامعگی» (societal community) به نظر می‌رسد که چون این واژه عربی است، اضافه نمودن «گی» به آن صحیح نمی‌باشد و بهتر است از پسوند «ای» و در نهایت ترکیب «جامعه‌ای» استفاده شود.

با توجه به نظری و غیردرسی بودن کتاب، طبیعی است که این اثر فاقد آمار، تمرین، آزمون، نقشه و مانند آن باشد، اما از ابزارهای دیگر مانند: نمودار، جدول، طرح بحث مقدماتی، پیش‌گفتار، مقدمه، نتیجه‌گیری، مقایسه و ارجاع و استناد به جا یا ذکر مثال، استفادهٔ مناسب شده است.

جامعه‌شناسی تالکوت پارسنز ۳۱۹

کتاب در عین داشتن حجم معمولی (حدود ۳۰۰ صفحه) نسبت به اهداف خود که در برخی پاسخ‌های دیگر گفته شد، جامع است.

محتوای کتاب، به‌خصوص با توجه به مشتمل بودن بر شرحی از زندگی، آثار، اندیشه‌ها، مناقشات پیرامون پارسونز و ارزیابی میراث برج مانده او، شامل نقاط مثبت و منفی با عنوان کلی و بدون قید جامعه‌شناسی تالکوت پارسونز کاملاً منطبق به نظر می‌رسد. همچنین در مورد انطباق محتوا با فهرست کتاب که عدم تناسبی دیده نشده است.

در درس «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۲)» و «بررسی آثار صاحب‌نظران جامعه‌شناسی» در مقطع کارشناسی به عنوان مرجع و در سطح تحصیلات تکمیلی برای تدریس و مرور انتقادی به روش کنفرانس مناسب می‌باشد. با توجه به صحت، دقت، مطالب و تأیید پارسونز نسبت به کتاب، مطالب کتاب اصیل و همچنان روزآمد است. به‌خصوص که علاوه بر بیان نظریه‌های پارسونز مهم‌ترین مناقشات در این خصوص را به بهترین شکل بررسی کرده و پاسخ می‌دهد.

علاوه بر فصل‌بندی کتاب، بیان جامع و فشرده دست‌گاه نظری پیچیده پارسونز و در عین حال، بیان نسبت پارسونز با جامعه‌شناسی آمریکایی - پیش و پس از ظهور - و تسلط اندیشه پارسونز و به‌خصوص، ارائه یک بیان کار از پارسونز شامل جنبه‌های مثبت و کاستی‌هایی که به طور عمده راه‌های نرفته و ناقص مانده پارسونز می‌باشند، بسیار جالب و نوآورانه جلوه می‌کند، آن هم در فضایی که آسان‌ترین راه پیوستن به جماعت منتقد و ناسزاگو به کارکردگرایی و پارسونز است.

همه جا از کتب و مقالات پارسونز به عنوان منبع دست اول و در مواردی، به‌خصوص در مورد زندگی‌نامه و مناقشات پیرامون وی، از منابع دیگر به قدر کفایت استفاده شده است.

دقت در استنادات و ارجاعات اثر بسیار خوب است.

جهت‌گیری نویسنده کاملاً آکادمیک محققانه، منصفانه، عالمانه و در راستای بیان حقیقت اندیشه پارسونز و نقد انتقادهای ناصواب و طرح کاستی‌های

کار پارسونز به شیوه‌ای درست و به دور از بحث‌های ایدئولوژیک و جهت‌دار متداول در آن زمینه بوده است. به عنوان یک کتاب نظری مرجع که بینشی منظم را دربارهٔ جامعه و نظام فرهنگی و ارزشی و نسبت میان آنها و ارکان دیگر جامعه توضیح می‌دهد، می‌تواند از زاویهٔ روشنگری بیشتر، مفید و سودمند واقع شود. کتاب فاقد هرگونه جنبهٔ مخرب است و سودمندی‌های فراوان نظری و روشی از حیث شیوهٔ کار تحقیق منصفانه و درست دارد. ترجمه کامل است و نثر کتاب نه تنها روان، بلکه در موارد زیادی زیبا و تحسین‌برانگیز است و به نظر می‌رسد، امانت‌داری کاملاً رعایت شده است. مترجم محترم علاوه بر صرف ذوق و دقت کافی در معادل‌یابی مناسب و ترجمهٔ روان و رسای متن در ابتدای کتاب، پیشگفتار و در انتهای آن کتاب‌شناسی، واژه‌نامه، فهرست اعلام و موضوعی آورده‌اند که در جای خود ارزنده و مفید است. ضمن اینکه در چند مورد مترجم توضیحاتی را در پاورقی آورده‌اند.

پیشنهادها

این اثر را در سال ۱۹۷۲ گی روشه نوشته است و پیش از انتشار مطالب آن به رویت پارسونز رسیده و مورد تأیید و تصویب وی واقع شده است. بنابر این کتاب معتبر و مستندی است که لازم است در تجدید چاپ کتاب، موارد زیر اعمال شود.

- ویراستاری ادبی
- تهیه واژه‌نامه سه‌زبانۀ فارسی، انگلیسی و فرانسه
- تهیه فهرست منابع